

ياسايىن خىزانا بوسلمان

نېيىسىن

سعيىد حوى

وھرگىران

نېيچىرلان عەبىدلىخالق

په رقـوک: یاسایین خیزانه بوسلمان
نـقـیـسـیـن: سعید حـوـی
وهـگـیـرـان: نـیـچـیرـفـانـ عـهـبـدـلـخـالـقـ
راستـفـهـ گـرـنـ: مـحـمـدـ سـالـحـ حـجـیـ
بهـرـگـ: ئـمـیرـ مـحـمـدـ
ذـمارـاـ سـپـارـدـنـیـ: (2099)
چـاـپـخـانـهـ: ئـازـادـیـ - دـهـوـكـ
تـیـراـزـ: (1000) دـانـهـ
چـاـپـاـ ئـیـکـیـ: 2009

پیشەگى

دېيافى بانگەوازا ئىسلامى دا گرنگىدا خىزانى بوسلمان دھىت پشتى كەسايەتىا بوسلمان، ودبىت كەسايەتىا بوسلمان بەھرا خۇ ژۇ گرنگىن وەرگرتبىت وگەلەك ل سەر ھاتبىتە نفيسين، بەلى لدور خىزانى بوسلمان گەلەك كىمترال سەر ھاتىيە نفيسين و د سەر وى چەندى را كو يا كىمە بەلى نەھاتىيە دارىتن ب شىوهكى وەسا كو خىزانى بوسلمان ب وى راددى مفای ژى وەرگرىت وگەلەك تشتى پىدفى تىدا نىنە. وەك مىرينى ورەوشتىن چاك و ئادابىن مala بوسلمان گەلەك بەھر ژۇ چەندى نەورگرتىيە و زىدەبارى گەلەك تشتىن دى لەوما من پىكول كر ۋى پەرتۈوكى بنفيسم وەك بيرهاتنەك كو پىدفى گرنگى پىدانى بىت، و ژبهر كو ئەڭ ئايىنى پىرۇز دھىتە هەزمارتىن وەك رەحમەك خودايى دھەمى پەرسەن و ياسايىن وى دا، و ئەڭ چەندە ديار دبىت دھەمى تشتى خىزانى دا وەك پەيوەندىيەن رەحمى دگەل كەسىن مالى و هەفسويان، و ديسان ئەو ئادابىن كو پىدفى يە مروف بجه بىنيت دخىزانى دا و ل سەر خىزانى ژى ديسان ژشىوهىيەن رەحمى نە دفى ئايىنى دا و ئەم دشىيەن بىزىن نەبۇونا ئادابىن ئىسلامى دخىزانى دا جۆرەكى بەرزەبۇونى يە، و ژبهر گرنگىدا زانىنا خىزانى بوسلمان بۇ ۋان ئادابان مە بەھر و گرنگى زانى بيرهاتنى بقى بابەتى بکەين. و گەلەكا ل سەر خىزانى بوسلمان ھاتىيە نفيسين ب ھەمى لايىن ويقە و ۋى چەندى ژى ئەگەرین خۇ ھەنە، بەلى تشتى پىدفى كو مروفى بوسلمان ل سەرخىزانى خۇ بزانىت يى كىم بۇو، لەوما ئەڭ پەرتۈوكە وەك بيرهاتنەكى بۇو و ئەگەر گرنگى دان ب كەسى يَا پىدفى بىت،

گرنگی دان ب خیزانی کارتیکرنا خو ههیه د ئافاکرنا شارستانیه تى دا،
چونکي د چارچووقي خیزانی دا شارستانیه تى ديار دبیت.

چونکي پاقزى و جوانى و ستارەكىن و دەھمەن پاقزى و پەيوەندىيەن پاقزى و
رەحم و رەشتىن چاك سىمايىن شارستانیه تى ئىسلامى ژ خیزانا بوسلمان
دەركەفن، لەوما گرنگى دان ب خیزانى گرنگى دانە ب مەدنىيەت
وشارستانیه تى ودى ديار بيت يامەدفيت و ژېھر فى چەندى مە نافى فى
پەرتووكى كره (ياسايىن خیزانا بوسلمان) دا بومە ديار بيت هەر تىشتكى
بيت گرنگيا ياسايى هەھىيە وپشت گوه ھافىتنا وى دفيت سزا ھەبىت، بەل
دبىت ئەف سزا يە بەرزەبۈون بيت د دونيا و ئاخىرەتى دا يان د ئاخىرەتى
ودونيا يايى دا.

و ئەھىيەن دى دفى پەرتووكى دا بەحس لى كەين ئەفەنە:-
ياسايى ئىكىيى:- د پاقزىي و تەھارەتى دا.

ياسايى دووئى:- د رىكخستن و سەرۋەپەرىي دا.
ياسايى سىيى:- د فەشارتنا نەھىنيادا و نزەكرنا دەنگى.

ياسايى چوارى:- د رىكخستنا پەرسەتن و زانىنى دا.
ياسايى پىنجى:- دئابورى كرنى د خوارنى و فەخوارنى و كرنە بەرا جلکان و
زىاري دا.

ياسايى شەشى:- د پەيوەندىيان و ئادابىيەن سەرەددەيى دا.
ياسايى حەفتى:- د گرنگى دانى ب ساخلىمېي و وەرزشى.

ياسايى ھەشتى:- د پاراستنا خیزانى و ئەندامىيەن وى ژ داکەفتنا وان د
دەھمەن پىسىي و حەرامىي و خرابىي دا.

ياسايى نەھى:- د پەيوەندىيەن مەۋۇقانىي دا و باشى دگەل ھەفسويان و
رېزگرتنا مىھقانى.

ياسايى دەھى:- د ئادابىيەن ھاتنە ژۈور و دەركەفتى دا.

یاسایا ئیکی: د پاقژی و تههارهتی دا

پېغەمبەر (سلافیت خودئ ل سەر بن) دفەرمۇوت (ان الله طیب، نظیف
يحب النظافة، کريم يحب الكرم، جواد يحب الجود فننظفوا أفنیتكم ولا
تشبهوا باليهود) {ئمام ترمذی ۋە گیڑایە، فەرمۇودەكا باشە}، ئانکو: (خودا
يىچاکە و پاقژە حەز پاقژی دكەت يىمەردە حەز مەردینىي دكەت،
دەست ۋە كرييە حەز دەست ۋە كرنى دكەت، لە وما بەرسەكىن خۇپاقژ
بکەن و وەكى جوهيان نەبن)، ڙ تشتى دەسپىكى يە بۇ مرۆڤى بوسلمان
پاقژى دمالى و جەھى كارى ويدا، و دبىت غەيرى بوسلمانى ژى يى
پاقژبىت بەلنى يى بوسلمان جودايە ڙ وى ب تەهارەتى، و تەهارەت
حوكىمەكى شەرعى يە گرىدىاي ئەگەررین خۆيە كۈ دبىت دگەل پاقژى
بېت يان ژى نە، بۇ نموونە مەسى پاقژكەرە بەلنى نەيا تاهرە بەلنى بەھرا
پەتى گرىدىانا تەهارەتى دگەل ئاشى پەيوەندىيا هەى دگەل پاقژى ژى،
ئانکو مرۆڤى بوسلمان گرنگىي د دەته پاقژى و تەهارەتى د ھەمان
وەخت دا و ئەڭ چەندە وى جودا دكەت ڙىكەسىن دى چونكى ئەو خۇ ڙ
ھەر تىشەكى پىيس دويىر دكەت ج د ماددى بىن يان ژى مەعنەوى. و
ڙبۇ بجهىنانا ۋى خالى كۈ پاقژى و تەهارەتە مرۆڤى بوسلمان ھەمول د
دەت لەشى خۇ بھەيتىھە پاقژ و تاهرەندى بشىت لە وما (سلاف ل سەر
بن) دبىزىت: (لا يحافظ على الوضوء إلا مؤمن) {ئىمام ئەممەد و ئىبن
ماجە گەقىرىيە، فەرمۇودەكا دورستە}، ئانکو: (پارىزى ل سەر دەستنقىزى
ناكەت ئەگەر خودان باوەر نەببىت).

و ب چاۋدىرىيا بوسلمانى بۇ پاقژيا لەشى دى د ئەنجامدا جلگىن وي ژى
پاقژ مىنن كۈ دى كارتىكىنى ب باشى كەتە سەر پاقژيا ژىنگەھا

دەروروبەرى وى ژى، و ھەردىسان ئەف پاقزى و تەھارەتە تشتى دەروبەر ژى ۋەدگىت ژ كەل و پەل و ھەر تىشەكى دى و پىدفيه جەھەكى پاقز و بۇين بھيتكە دەست نىشانىرىن بۇ نفىيەزى، و ھەردىسان سەلكىن گلىشى ھەبن دمالى دا دا پىس نەبىت و حەمام و جەھى دەست ئافى پىدفيه گرنگىيەكا تايىبەت ھەبىت بو پاقزىرىنى و ھىزرا توزى بھيتكە كەن دەمى كوم دېبىت ل سەر كەل و پەلان و بھيتكە پاقز كەن و دەم بۇ دەمى تىبىينيا پاقزىدا دناڭ مالى بېتەكەن و يَا پىدفيه حەوش و باغچەيى مالى ژى دەقىت بھيتكە پاقز كەن ژ ھەر تىشەكى ب زيان و كەيت.

و دا پاقزى بھيتكە ئەنjam دا ب شىوهكى باش پىدفيه:-

1- مەرۆقى بوسلمان خۇ و مالا خۇ فيربىكەتە وى چەندى كو تشتى نەھافىزىنە ج جەن ژېلى جەھى وان يى تايىبەت ئە و ژى سەلكىن گلىشى نە يىن بەرى نوكە مە بەحس لى كرى.

و ژ تىشى پىدفى ئىشارەت كەن ئەوه بەرمایكىن لىنانگەھى دەقىت جەھەكى تايىبەت ھەبىت وى دەرگىتى بىت و دویر ژ دەستى زارۆكەن و ھەر دەم بۇ دەمى بھيتكە پاقزىرىن ب (پاقزىكەران)، و ھەرودسا تىشى رەق وەك ئامانى شەكتى نەھافىزىنە دجەن دەركەفتىن ئافى دا دا نەبىت ئەگەرى گرتىندا وان بەلكو ياباش ئەوه (مفسەك) بھيتكە دانان ل ژىر حەنەفىيا ئافى دا بەرمایكىن خوارنى بىينىنە تىدا وپاشى بھىنە راکرن وھافىتن.

2- دەيك دەملىن شويشتىن ئامانان و جلگان رىئك بىخىت و ھەر تىشى د مالى دا پىس بىت ژفانى خۇ ھەبىت.

3- ئەندامىن خىزانى وان جهان دەست نىشانكەن ئەقىن تۆز ل سەر كوم دېيت و پاقۇز بىكەن.

4- هندەك ژفانىن دەست نىشانكىرى ھەبن بۇ مالىنا مالى كو بگۈنچەن دگەل دەملىن وان.

5- ئەندامىن خىزانى دەملىن سەرسۈشتىدا خۇ بىدان كو حەفتى نەبورىت ئىلالا ھەمى سەرپىن خۇ بىشۇن و ھەردىسان ژ سوننەتى يە سەرسۈشتىدا رۆزا ئەينى، و بكارئىنانا سىواكى بۇ پاقۇزكەن و بھىزكىرنا پەدیان و ئەگەر بىدەست نەكەفت فرچە و مەعجىن كو دى ھەر دانىن مروقۇ پاقۇز مىنن و بىئەنا دەقى مروقۇ ژى ياخوش بىت، و بكارئىنانا سىواكى سوننەتە مروقۇ بكاربىت و بەردەۋام بىت ل سەر.

6- پىددەيە خىزانى دەملىن دەست نىشانكىرى ھەبن بۇ ھافىيەتىدا گلىشى دا زەرەرلى وان نەكەت و دىسان ل غەيرى وان ژى. و ياش ھەميان گرنگەر ھزرا وان بەھىتە كىن: پاقۇزيا لىيانگەھى و جەن دەست ئافى و ئەو زيانىن دگەھنە مالى ئەگەر گوھورىنىا ھەوايى وى ھاتە پشتگۇھەئىخستن.

7- دېيت كەسەك ژئەندامىن خىزانى تووشى وەسواسى بېيت د دەست نەقىز شۈشتى دا كو زىيەدە ئافى بكاربىنەت يان ژى گەلەكى خەمسابىت (متىسەل) ۋېچىدا دروست دەست نەقىزدا خۇ نەگرىت و ھەردووك پىددەيى چارەسەرىن نە و چارەسەرى ژى زانىنە، بەلىن چارەسەريا وەسواسى جودا يە ژ يَا مروقۇ خەمسار، لەۋما مروقۇ وەسواسى دى ب ساناهى كىندا ھەمى مەزھەبا بۇ ھىتە دىاركەن د وارى دەست نەقىز شۈشتى دا بەلى مروقۇ خەمسار دى وان تىستان بۇ دەينە

دياركرن ئەفيين شداندن كرى ل دور بابهتى پاقزىي و تەهارتى. و
وتسواس بەرزەكىنە بۇ پارەد و شيانان و دەمى چونكى ئەو وان كەسان
بەرەف ئىسراپى دېت ئەفيين تووش دېنى لهوما چارەسەريا وى گەلەكا
گرنگە و ژ دەستوييرىين مەزھەبا ل دەڭ مالكىا دېئىن كو پاقزىرن ژ
بى نفييّزا ماددى دجلك و جە و لەشاندا سوننەته و نەفەرەزە، و
ھەردىسان د مەزھەبى مالكى دا ئەگەر ئافا كىيم بىت و تىشەكى نەجس
كەتە تىدا بەلى رەنگ و تام و بىيەنا وى نەھاتە گوھورىن ھەر دەمینىت
پاقز و بژوين.

و ژ دەستوييرىين مەزھەبى حەنەفى: ئەگەر رىستا جلكان يا نەجس ژى
بوو بەلى يا هشك بۇوى و جلڭ ل سەر ھاتنە رائىخستان جلڭ پىس
نابن. و ھەردىسان ئەگەر بەرڭ (موكىت) يا موکوم بۇ بەرەدى ۋە دى
حوكىمى وى ودك حوكىمى عەردى بىت و دەمى دەھىتە پاقزىرن و هشك
دېيت ژ تىشى بى نفييّز دى پاقز و بژوين بىت.

ھەردىسان ژ دەستوييرىين مەزھەبى حەنەفى: ئەگەر تىشەكى بى نفييّز
ب جلڭى مرۆڤى كەفت و مرۆڤى نەزانى كا كىرى يە بدرۇستى ئەو
جەھى شكا مرۆڤى دەچىتى دى مرۆڤ شووت و دى ئەو جلڭ تاهر بىت. و
ھەر ژ دەستوييرىان: ئەگەر بەرڭ يان مەحفىر يا بى نفييّز بۇو و
مرۆڤى نوى دەست نفييّز گرتى پى خۇ دانا سەر دەمى يى تەر و شوينا
پىي ديار نەبۇو ئەو ھەر دى يى ب نفييّز بىت.

و ژ دەستوييرىين مەزھەبى شافعى: دەمى ئاڭ ب رېيتە سەر مىزا هشك
بۇوى دى وى جەھى تاهر كەت و ئاڭ ھەر دەمینىت تاهر بۇ نموونە ئەگەر
مىز هشك بۇو ل سەر موکىتى دروستە ئاڭلى بىكەن دى ئەو جە تاهر

بیت، هر ئەگەر ئاڭ ل جەھەکى كر و ئەو جە يى بى نفييّز بۇو ب
 مىزى ل سەر جلکى دى ئەو جە پاقژ بىت و ئاڭ هەرا پاقژە و خۇ
 ئەگەر هندەك چېك ژ وئى ئافى بچنە جەھەکى دى ژ لەشى مروفى زى،
 يان ئەگەر ڙنکەك جلکىن زارۇكى خۇ بەھافىزىتە دجلەك شويى دا دى
 جلک پاقژ بن وئاڭ هەرا پاقژە خۇ ئەگەر هندەك ژوئى ئافى فى
 بکەفيت ژى بى نفييّز نابىت، و لىدەف مەزھەبى حەنەفى ئەگەر
 ئامانەك يى تىرى جلکىن بى نفييّز و ئاڭ كرنە سەر دەمى د سەردا
 دچىت ئەو جلک تاھر دىن دگەل ئافى ژى. لەوما دى بىزىن زانىنا
 روخسەت و دەستوپىريان جۆرەكى چارەسەرىي يە. وەك مەبىي يان كو
 (ثارەق) مەزھەب دېيىن ئەو بخۇ نەميا نەجسە وەك بكارىتىانا وئى بۇ
 چىكىرنا دەرمانا وبىھىنەن خوش، لەوما مروف دشىت ۋان تىستان بىزىت
 بۇ وان كەسىن تووشى وەسواسى بۇوۇن، بەلى مروفى خەمسار دى
 فيرکەينە گرنگى دانى وچاڤدىریا وي بۇ پاقزىي و تەھارەتى.

ياسايا دووئى: د رىكخستان و سەرۋەرىي دا

ڇپىغەمبەرى (سلافل سەر بن) هاتىيە ڦەگىرەن يَا گۇتى: (وانكم
 قادمون على اخوانكم فأصلحوا رجالكم وأحسنوا لباسكم حتى تكونوا
 شامة في اعين الناس، فإن الله لا يحب التفحش) {ئەبو داودى
 ڦەگىرایە }، ئانکو: (دەمى ھوين دچنە دەف برايىن خۇ بارى خۇ رىك
 وپىك بکەن و جلکى خۇ تازە بکەن دابىنە وەك نىشانەكى دچاڤىن
 خەلکى دا، چونكى خودايى مەزن حەز كريتى ناكەت)، ئەگەر ئەم باش
 ھزرىن خۇ د فى فەرمۇودى دا بکەين و بەراوردىيەكى بکەين دگەل دى

بىنин كو بار ل دەمى مە يى نوكە ترومېيىل دەھىت كو مالا مروقى يا ژەدرفەيە و جلکى تازە و جوان ژى سىمايى مروقى تازە دكەت ل بەرامبەرى خەلگى، ئەفە يە رەوشتى مروقى بوسلمان دگەل كەس و كارپىن وى و خىزانى وى، لەوما دەمى كەسەك دەھىتە دەف تە ل مان نابىت چاھى وى بىكەفيتە تشتىكەكى كريت و نەشرين، ئەفەنلى چەندى ژى پىدۇنى ب رېكخىستن و جوانى و سەرۋەپەرىي ھەيە. و دەپت ئەف چەندە ژ رەفتارىن ئەندامىن خىزانى ھەمېيى بن، ژن ل بەرامبەر زەلامى و زارۆكىن خۇ دەپت چاھلىكەربىت و ھەرۋەسا زەلام ژى، لەوما دەپت ئەندامىن خىزانى بەينە فيركرن ل سەر فى چەندى تنى كارەك نەبىت يان تشتەكى وەسا كو بىتە ئاستەنگ، چونكى مروقى بوسلمان دەپت بۇ ھەر ھەلکەفتەكى جلکەكى بىكەتى، لەوما دەپت مروق وەكى سەربازى بىت ھەمى دەما يى بەرھەۋ و رېك و پېيك بىت، بەلى دى بىنى ھەندەك كەس ھەنە فيرى بى سەرۋەپەرىي بۈۋىنە د ڇيانا خۇدا وەك بى سەرۋەپەريا مىزى وى ياكارى و دىسان جلکى وى، يان ژى دى بىنى ژنهك ما بىجلەكى نىفسىنى تا جارەكا دى دەمى نىفسىنى د ھېتەفە و زارۆكەك گەلەكى پىسە بەلى كەس وى پاقۇز ناكەت كو دىزى ھەمى رەوشتىن پاقۇزى يە.

ئەفە پىغەمبەرە (سلافيت خودى ل سەر بن) يى ئۆسامەمى پاقۇز دكەت هيىشتا ئەو زارۆك دەمى دىتى يى پىسە و ئەفە عائىشىھ (خودى ژى رازى بىت) ياشىرەتا ل ژنهكى دكەت كو خۇ تازە بىكەت بۇ زەلامى خۇ، وئەفە كورى عەباسى يە يى شىرەتا ل كەسەكى دكەت كو خۇ تازە بىكەت بۇ ژنكا خۇ كا چەوان ژنك خۇ تازە دكەت بۇ زەلامى.

وب شیوه‌کی گشتی پیدفیه مرؤفی بوسلمان بی ریک و پیک و پاقز و ب
سەروبەر بیت دناف مالی دا، و ژبو ریکخستن و ریک و پیکیا خیزانان
بوسلمان بلا ۋان تشتان ل بەر چاڭ وەربگرن:-

- 1- ھەمی تشت دمالی دا بی ریکخستی بیت، ھەردیسان پشتی ھەر
نفستنه‌کی يان كارهکى، و ھەر تشهکى جەھ خۆ بی تایبەت ھەبیت و
دەمی دھیتە بكارئینان بھیتە زفراپان بۇ جەھ وى.
- 2- ھەمی ئەندامىن خیزانى بزانن کو تشت خۆ بەلاقە نەكەن ل مالى
و ھەر تشهک بھیتە زفراپان بۇ جەھ وى بی دەست نیشانىرى.
- 3- ھەر ژوورەکى بەهراخۇ ھەبیت ژ ریکخستى وەكى ھەمی ژووران ج
ژوورا میھقانا بیت يان يانفستنى يان پەرتوكخانە يان لېنانگەھ.
- 4- ھەر تشهکى ل سەر میزان بی ریکخستى بیت ژ پەرتۈوك و كاغەزا
و ھەر تشهکى دى.
- 5- ئەندامىن خیزانى پشتى ژخەو رادبن جلکى خۆ بی ئاسايى بکەنە
بەرخۇ و ھەروەسا زارۇك ژى بھینە ب سەروبەرگرن.
ئەگەر سەحکەينە زانايىن بوسلمان دى بىنин کو گەلهك گرنگى دايىه
ریکخستنى بۇ نموونە وەك دانانما پەرتۈوكان ل سەر میزى دى بىنى
پەرتۈوكىن زمانى دھىنە دانان و پاشى ل سەر وان پەرتۈوكىن
شەريعەتى و ل سەر ھەميان قورئانا پىرۇز، و ژ تشتى گرنگ کو ئەم
بزانىن ریکخستنا نفستنى تشهکى پیدفیه بۇ زارۇكان کو بگونجىت
دگە بنەمايىن دىن و دنياىيى و ديسان ژىك جوداكرن ل بەر جاڭ بھیتە
وەرگرتەن و ب تایبەت دنافبەرا كەج و كوراندا.

یاسایا سیی: د ڦهشارتنا نهیانیا و نزمرنا دهنگی و تیکنه دانا رحه تییدا

دفیت ئهندامیں خیزانی ب همه فرا فی یاسایی ل بهر چاف و هربگرن و گنگی بدهنی و کهس کهسی نهیشینیت و تشتی زیاندار ئهود بلندکرنا دهنگی، لهوما ئهگهر پیغه مبهر (سلافیت خودی ل سهر بن) مه دویر بیخیت ڙ بلندکرنا دهنگی دخواندندا قورئانی دا دهمی د فه رمoot (ولا یجهر بعضکم علی بعض في القرآن) {ئیمام مالک و ئهبو داود فه گیرایه، فه رمoodه کا دروسته }، پا تو ج دبیڑی بو تشتی دی. لهوما خیزانان بوسلمان چ دهنگین و هسا بلند ڙی نا ده رکه ڦن کو ئیک ڙ ئهندامیں وی پی نه خوش بن یان ڙی هه ڦسویین وان پی نه خوش بن و نمونه ل سهر فی چندی گله کن.

هندک خیزانان دی بینی ئیک ڙ ئهندامیں وی رادیویی یان تله ڦزیونی دی ڦهکهت و دهنگی بلند کهت کو بو هه میان نه خوش بیت، یان دی ئیک خوینیت بدهنگه کی بلند، یان ڙی د هندک روینشتان دا دی ب دهنگه کی بلند گه نگه شی که ن کو دویری هه می روشنستی روینشتنا بیت. یان ڙی دی زاروک که نه گری و میهفان د روشنستی نه و کهس ڙ ئهندامیں خیزانی وان بی دهنگ ناکهت یان ڙی ڙنک دی دهنگی خو و هسا بلند کهت د مائی دا خو یی بنی کولانی گولی بیت کو گله ک تشه کی کریته و دویری هه می ئاداب و رهوستان بیت.

ئیمام بەنا د ئى ژ شیرەتىن خۆدا دېيىزىت: (دەنگى خۇ بلند تر نەكە ژ
وى ئاستى پتر يى گوھدار پىدۇنى چونكى ئەو ئىشاندىنە بۇ وى).

قىيىجا دەنگ بلندكىن د گەنگەشەكىرىيىدا يان ب كەنلىي بەلگەيە ل سەر
وى چەندى كو ئەو نەفسە نەھاتىيە پەروەردەكىن ب ئاداب ورەوشتىن
شەرعى، و ھەردىسان دەمى كەسەك دەنگى خۇ بلند دكەت ئەو رامانا
وى چەندى دەدەت كو ئەو رېزى ل ھەستا گوھدارى بەرامبەرى خۇ
ناگرىت. و ئەڭ روشتە بۇ ژنى ژەمى كەسان گرنگەرە ئەو ژى
كونتۇلكرنا وى ل سەر دەنگى خۇ و ئاخفتنا خۇ چونكە گەلهك زانا
دەنگى ژنكى د ھەزمىرەن عەورەت ئەگەر ئاخفت بى كار يان پىدۇنى
يان ژى ب شىوهكى نەرم و نازك ئاخفت وەكى خودايى مەزن د
قورئانى دا دېيىزىت: (فَلَا ئخضُّن بِالْقُولِ فَيَطْمَعُ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ)
{الاحزاب: 32}، ئانکو: (قىيىجا ئاخفتنا خۇ بنازكى نەكەن [وەختى
ھوين دگەل زەلامان دئاخفن] دا ئەھوئى نەساخى و تەمايى د دلى دا ھەى
تەمايى نەكەفييە دلى وى، و ئاخفتنهكا عەددەتى باخفن).

ھەر د كەفندى ژن د ھاتە پەروەردەكىن ل سەرروئى چەندى كودەنگى وى
نەھىيە گولى بۈون ژلايىچ مىيەقان بن يان ژى ھەفسۇي و ژنا چاك ژى
ئەڭ چەندە ل بەر چاڭ وەرگرت، بەلكى ھندەك ژنكىن چاكان دا بەس
رابن ئەۋىزى دەرگەھى قوتى دەمى ئىك د ھاتە بەر دەرى دا ئەو كەسى
ل بەر دەرى بىزانيت و نافى خۇ بېيىزىت، و ۋىتىشى بەربەلاڭ دناف
جىرانادا دەمى زاروڭىن وان ب شەر دچن و د دويىف دا دى شەرى وان
وەراري دكەت تا دگەھىيە ژنكا و پاشى زەلامان، و دبىت ئەڭ كەسە
مرۇققىن ئىك بن و دى ژ مەرقۇقانىي ۋەقەتىيىن سەرا زاروڭان، و ئەڭ

چەندە ھەمى چىدبىت ژ ئەگەر ئىماسيا عەقلى و پەروەردەكىنى
 چونكى ئەگەر زارۆك باش ھاتبانە پەروەردەكىن ب شهر نەدچوون و
 ئەگەر مەزۇن ب عاقل بانە شهر نەدكىن سەرا زارۆكان. و زەرەدانا
 ھەفسۇي ژ گۈننەھىن مەزۇنە كۆ خودانى وى دېھنە ئاگرى، ھەر وەكى
 د فەرمۇودى دا ھاتى ئەفَا ژ ئەبو ھورەيرەي ھاتىيە ۋەگىپان: ((قال
 رجل: يارسول اللە ان فلانة يذکر من کثرة صلاتها وصيامها وصدقتها غير
 انها تؤذى جيرانها بلسانها قال: هي في النار، قال: يارسول اللە فأن فلانة
 يذکر من قلة صيامها وصدقتها وصلاتها وانها تصدق بالاثوار من الاقط
 ولا تؤذى جيرانها بلسانها قال: هي في الجنة)) {ئىمام ئەممەد
 ۋەگىپايە، ئانكۇ: زەلامەكى گۆت: ئەپىغەمبەر ئىم نەھەنە كا ھەى
 گەلەك نېۋىزان دكەت و رۆزىيان دگەرىت و سەددەقەيان ددت بەلى
 جiranىن خۇ دئىيىشىنىت ب زمانى خۇ ئىينا (سلاف ل سەر بن) بەرسى دا
 و گۆت: ئەو دى چىتە جەھنەمى، و گۆتنى ئىكەن دى ياهەى كىيم نېۋىزان
 دكەت و رۆزىيان دگەرىت بەلى جiranىن خۇ نائىيىشىنىت ئىينا (سلاف ل
 سەر بن) بەرسى دا و گۆت: دى چىتە بەھەشتى.

و ئىشاندىندا ھەفسۇيان نەبەس ب دەنگىن بلندە بەلكو ب داناندا تشتى ب
 زەرەر د رىكَا واندا يان مالىن واندا، يان رەوشَا وان ل بەر چاڭ نەھىتە
 وەرگەرن وەك دياركىنا كەيفى دەمى ئەو د عاجز، و گرنگى نەدان ب
 كەيفىن وان و ھەر تشتى دى بىت كۆ نەگونجىت دگەل خوشىا وى.
 و ل دۆر ئەفَا بورى ھەمىي پىدەيى يە ل سەر ئەندامىن خىزانى ۋان
 خالان ل بەر چاڭ وەربگەن:-

- 1- دهمن کابانیا مال تشتەك ژ ئەندامەکى خىزانى ۋيا و ئەو ل دەف مىھنانان بىت بلا دەرگەھى بقۇتىت ل شوينا گازى كرن.
- 2- دهمن دەرگەھ دەھىتە قوتان ھندى زەلام يان كورل مال بن بلا ئەو ۋەكەن ئەگەر نە بلا ژ نوى دەيك يان كچ ۋەكەن و ھندى بشىن بكورتى و بەدەنگەکى وەسا لاوازى تىدا نەبىت.
- 3- ئەگەر مەزنان دگەل ئېك ئاخفت يان بچويكان د گەل ئېك ئاخفت يان مەزنان دگەل بچويكان بلا بەدەنگەکى نزم بىت.
و بلا دخىزانما بوسلمان دا دەنگى نزم يى بەلا فەبىت و دهمن دەنگەکى بلند دەھىت بلا ب دل تەنگى پىشوازى بکەن.
- 4- بلا ئەندامىن خىزانى خۇز ھەر تشتەكى دویر بکەن يى بېيتە ئەگەر بۇ نەرھەتىي يان ئىشاندىي يان دەنگ بلندكرنى.
- 5- بلا تشت نەھىتە بكارئىنان بەدەنگى بلند ئەگەر د شىان دا بىت ب دەنگى كىم بھىتە بكارئىنان.
- 6- بلا زارۇك ل پشت گوھ نەھىتە ھافىتن دهمن دكەنە گرى.
- 7- و ژ تشتى خىزان دەھىت فېربىتى ئەوه ۋەشارتنا نەيىنيان، و ھەر تشتى دخىزانى دا دەھىت ژ دەرفە بەحس لى نەھىتە كرن، و ژ تشتى پېغەمبەرى (سلافىت خودى ل سەر بن) داكوكى لى كو بەحس لى نەھىتە كرن ژ دەرفە ئەوه يا دناف بەرا ژن و مىراندا دەھىتە كرن چونكى د وى فەرمۇودا ئىمام موسىم وئەبو داودى ۋەگىپىرى دا ھاتىيە: ((شرالناس منزلة عند الله يوم القيمة الرجل يفضى الى المرأة وتفضى اليه ثم ينشر سرها)), ئەۋە فەرمۇودە رەوشتىن خىزانما بوسلمان نىشا مە دددەت، چونكى دياردەكى ھەي دناف ھندەك ڙناندا كو بەحسى سوحبەتىن

خیزانی دکهن یېن تایبەت، کو دچىتە دچارچووفى لەغۇي و ئاخفتنا زىدە کو دئەنجامدا سومعەتا گەلەك خیزانان تىك دچىت و دېيتە سوحبەتا دەقى خەلکەكى ژېھر نەپېڭىريا ھندەك ئەندامىن خیزانى ب روشتى فەشارتنا نهىنيان، چونكى چەوان نزىمكىدا دەنگى پېدفيه دىسان فەشارتنا نهىنيان ژى پېدفيه.

ياسايا چارى: د رېكخستنا پەرسن و زانىنى دا

ج ژ ئان هەردوو كېشەيان گىرنگەر نىن د خیزانان بوسىلماندا ئەو ژى:
(رېكخستنا پەرسن و زانىنى)

و ژ زانىنى زانستىن فەرز و يېن پېدفى، و ژپەرسننا فەرز و ئەرك و سوننەت و ئاداب، و پېدفيه ئەندامىن خیزانى ھارىكار بن بۇ بەھ ئىيانا ئان هەردوو داخازىيان دا ئەو خیزان ل دەف خودايى مەزن بقەدر و رېز و بەا بن و گۆتنا خودايى مەزن ل سەر وان بەھىتە بجهئىنان د فەرمۇودا قودسى دا ((وَمَنْ ذَكَرَنِي فِي مُلَأْ خَيْرٍ مِّنْهُ)) {ل سەر د رېكەفتىنە}، ئانكۇ: (ھەر ئىكى بەحسى من دناف ھندەكاندا بکەت ئەز دى بەحسى دناف ھندەكىن ژ وان چىتردا كەم).

خودايى مەزن دېيىزىتە ژنگىن پېغەمبەرى (سلافىت خودى ل سەر بن): ((وَإِذْ كُرِنَ مَا يُنَلَى فِي يُؤْتَكُنْ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ) {الاحزاب:34}، ئانكۇ: (بىننە بىرا خۇ [بخويىن و تىبگەھن و كار پى بکەن] ئەو ئايەتىت خودى [ئانكۇ قورئانى] و ئەو ئاخفتنىت پېغەمبەرى ئەۋىت د مالىت ھەوەدا دئىنە خواندن و گۆتن)، ل ۋىرە تىڭەھەك ژى ھەيە و دەققەك ژى ھەيە، ھندىكە تىڭەھە دىاردېبىت كو

بیژه‌رکی ههی بو وان قورئانی و حیکمه‌تی دخوینیت، ئانکو ل فیره
فیربوونا ههی و تیگه‌ه ئه‌وه: ئه‌مرکرنا وان ب بیرئینانی ئانکو
فیرکرنا ههی، له‌وما پیدفیه ل سه‌ر ئه‌ندامین خیزانی فیرکرنی و
فیربوونی ریک بیخن ب شیوی روینشتینین زانستی.

و دبیت د خیزانی دا روینشتن هه‌بن بو ژن و زه‌لامان ژ غه‌یری
خیزانی، و دبیت دیسان بچنه روینشتینین زانستی شه‌رعی ل مزگه‌فتی
يان ژی ل ماله‌کا دی، يا گرنگ ئه‌وه ریکخستنا زانینی د خیزانی دا کو
د ئه‌نجامدا بگه‌هیته هه‌می ئه‌ندامان: ژن و زه‌لام و زاروکان و دفیت
وان ئاسو هه‌بن کو هه‌ر ئیک وان روشه‌نبیریه‌کا ئیسلامی و هه‌فچه‌رخ
و تایبەت ب دهستخوڤه بینیت. و هه‌ر ژ ریکخستنا زانینی يه کو هه‌ر
خیزانه‌کی په‌رتوکخانه‌ک لی هه‌بیت و خواندنا په‌رتووکان لی بهیته
کرن و پالدان هه‌بیت ژبو و هرگرتنا زانینی.

و دگه‌ل ریکخستنا زانینی دفیت ریکخستنا په‌رسنی ژی هه‌بیت و ب
تایبەت نفیزان و خواندنا قورئانی و پرکرنا ده‌مین فلاپ زکری و
دوعایان. و گرتنا روژیین فه‌رز و سوننهت، و تشتی پیدفی گرنگی
پیدان و بیرئینانی ئه‌وه کرنا نفیزان د ده‌مین واندا و کرنا نفیزانی ب
جه‌ماعه‌ت د خیزانی دا بو وان یېن نفیزا وان ب جماعه‌ت ل مزگه‌فتی
چووی. و دیسان ژتشتی گرنگ ئه‌وه گرنگی پیدان ب هه‌لکه‌فتین
حه‌فتانه ودک روژا ئه‌ینی ئه‌وزی ب سلافكرنا ل سه‌ر پیغه‌مبه‌ری
(سلافیت خودی ل سه‌ر بن)، و سه‌رشویشتنا ئه‌ینی و زوی چوونا
مزگه‌فتی، و هه‌ر دیسان زانینا گرتنا روژیین سوننهت ودک روژا
دووشه‌مبی و پینچ شه‌مبی و روژا عه‌رفی و تاسوعایی و عاشورایی. و

هر یا باشه بیرئینان ل هندهک هه لکه فتان د هندهک هه یقاندا وهک
ئیسرا و میعراج، و یا باش و گونجا یه سا خکرنا هندهک هه لکه فتان وهک
بوونا پیغه مبه ری (سلافیت خودی ل سه ر بن). و هه لکه فتین سالانه
پیدھی پت گرنگی پیدانی نه وهک ره مه زانی ب گرتنا روژیین وئی و
رابوونا شەقا وئی و سوننه تین وئی و هه ردیسان چوونا حەجى ڙی، و
هر دیسان یا باشه گریدانا په رستنی ب زانینی فه بو نموونه سیره تا
پیغه مبه ری بهیته خواندن د هه یقا ئه و هه لکه فت دکه فیته تیدا.

یاسایا پینجی: د ئابوری کرنی د خوارنی و
فه خوارنی و کرنه بهرا جلکان و ژیاری دا

نینه کو سوننه‌تهک یان فه‌رzedک بهیته هیلان ئیلا دی سزایهکی فتری
ل سه‌ر هه‌بیت بؤ نموونه هیلانا سیواکی دی ددان پویج بن و سزایی
گلهک خوارنی پویچبوونا لهشانه، و ودسا هه‌ر سه‌رپیچیهکا ئایینی
فیزه‌تی دی سزایهکی فیتی هه‌بیت. له‌وما دی بیزین مرؤفی بوسلمان
بی‌ ته‌کلیف کریه سه‌باره‌ت خوارنی و فه‌خوارنی ب:
1- خوارنا بی‌ ئیسرافس: ((وَكُلُوا وَاشْرِبُوا وَلَا تُسْرِفُوا)) {الاعراف: 31}،
ئانکو: (بخون و فه‌خون و ده‌ریزه‌یی نه‌که‌ن، ب راستی خودی حه‌ز
ده‌ستدریپایان ناکه‌ت).

- 2- نه خوت ههر تشههکي زهرهرا وي بكهت و ههر تشتى حهرام بيت.
 - 3- بخوت و فه خوت ب شيوهکي نافنجي: (سلافهيت خودي ل سهربن) دېيژيت ((ما ملا آدمي عاء شرا من بطنه، حسب الآدمي لقيمات يقمن صلبه،

فأن غلبته نفسه فثلث لطعامه وثلث لشرابه وثلث لنفسه) {ئيام ئەممەد و ترمىزى و ئىبن ماجه فەگىرایە}، ئانكىو: (ج ئامان ژ وى ئامانى خراپتر نىين كو كەسەك زكى خۆ تۈرى خوارن بىكەت، بلا مروق هندەك پاريان بخوت بەس خۆ پى بگىرىت، ئەگەر هەر نەشىا خۆ بلا زكى خۆ بىكەتە سى پشك ئىيىك بۇ خوارنى و يادى بۇ فەخوارنى و يادى بۇ نەفسا وى).

4- قەلەھە ل سەر وى دىارنەكەت چونكى پېغەمبەرى (سلافىت خودى ل سەر بن) هندەك مروق وەسفكىرىنە ب شىيۇ ئىنكاركىنى و دەرمۇوت ((وَيَظُهُرُ فِيهِمُ السُّمْنُ)) {ئيام ئەممەد و بوخارى فەگىرایە}، ئانكىو: (دى قەلەھە دناف واندا دەركەفيت)، لەوما مروقى بوسلمان يى تەكلىف كريه فى تشتى ل بەرچاڭ وەربگىرىت د خىزانى خۆدا ئەۋۇزى ب ئىنانا خوارنى و فەخوارنى بۇ مالى و جۇر و رەنگىن وى و چەوانىيا رېكخستنا خوارنى. چونكى قەلەھە دەنجامى خوارنا تۈرى يەكىن گەرمى تىدا چىدبىيت، لەوما پىددىيە جورى خوارنى بەيىتە هەلبىزارتىن كو ئەۋى خوارنى لەش بخوت يا پىددىيە نەك زىددى وى. و دەمى تشتى خوارنى دەيىتە هەلبىزارتىن دەيىت پىددىيەن لەشى تىدا ل بەر چاڭ بەيىتە وەرگرتىن ئەۋۇزى بەلەلبىزارتىنا وان خوارنا يىن تىرا لەشى پرۇتىن و فيتامىن تىدا هەبن. و دىسان دەمى هەلبىزاتىنا وان خوارنا دەيىت بەايىن وان ل بەر چاڭ بەيىتە وەرگرتىن كو د بەرئاقل بىن و نەگەلەك د گران بىن و دىسان ژ جەھەكى پاقۇر و بژۇين بىن ئانكىو نەزەرە دىنى تىدا بىت نەيا دنیا يى.

و ب فی چهندی ریکخستنا خوارنی و فهخوارنی دچیته د چارچووٹی
تشتین روزانه یین گرنگ دا، لهوما پیدفیه چافدیریا ئهندامین
خیزانی بھیته کرن ژ فی لاییقه، مهزن و بچویکان.

و ژ تشتی باش کو ل بهر چاڭ بھیته و درگرتن ئهوه کو ئهندامین
خیزانی خۇ ژجگارەکیشانی دویر بکەن زىدەبارى هەر خوارنەك يان
فەخوارنەك حەرام، وکیشەيا زىدەخوارنی بھیته چارەکرن و ئهندامین
خیزانی بھینە فېرکرن ل سەر پارىزى د خوارنی و فەخوارنی دا نە ب
زىدەيیقه و نە بکیمیقە و دگەل ریکخستنا خوارنی دفیت ریکخستنا
ودرزشى ژى ھەبیت چونكى ئەو تمامكەرە بۆ رۆئى خوارنی کو
شىنوارىن خراب یین خوارنی ناھىلىت. و ودرزش ژى رىكەكە بۆ
گەھشتنا ھیزى کو (سلافیت خودى ل سەر بن) بەرى مە د دەتى وەكى
د فەرمۇودا دروست دا ھاتى ((المؤمن القوي خير وأحب الى الله من المؤمن
الضعيف)) {ثیمام ئەحمد و موسىم فەگیرایە، ئانکو: (بوسلمانى ب
ھیز خوشتفى تره ل دەف خودى ژىيى بىھیز). و ژبهر فی چەندى
دفیت ودرزش بچیته دناف بەرnamى رۆزانەدا يى خیزانی کو رۆز
نەبورىت ل سەر وان تاكو ھندهكى نەكەن و ب ساناهى ترىن ودرزش
رېقەچوونە، و زارۇك پتر بەرى وان بھیته دان بۆ ودرزشى چونكى د
ئەسەرى دا ھاتىه ((علمو اولادكم السباحة والرماية وركوب الخيل
ومرورهم ان يبوا على الخيل وثبا)), ئانکو: (زارۇكىن خۇ فېرى
مەلهقانيان و سەگقانىي و سياربۇونى بکەن). و لەش جوانى ودرزشەكە
مرۆفى دگەھینىتە بەدسىقەئىنانا ھیزى کو يا پیدفیه و خیزان ھەمى
داخازكىريه بۆ فی چەندى. کو چەوان د ياسايىا بەرى فی دا مە گوت

ریکخستن بو په رستنی هه بیت پیدفیه ل سه رمه زنی خیزانی و هرزشی
ژی ریک بکهت دناش خیزانی دا و به ری زاروکین خو بدھتی دا ب هیز
بکهفن. و چهوان مرؤفی داخازکریه ئابوری د خوارنی و فه خوارنی
دا بکهت دفیت ئابوری دجلکی و هه رتشته کی گریدای ژیارا وی یا
روزانه ژیدا بکهت، چونکی کرپینا جلکی زیده ژ پیدفیا خودانی
پویچکرنا پاره یه و فیربوبونه که ل سه رئیسرا فی لهوما هه رتشته ک
دویف پیدفیی و هه رتشته ک به ری بهیتہ کرپین پیدفیه هزر تیدا
بهیتہ کرن کا پیدفی پی هه یه یان نه، و هه رتشته کی پیدفی پی
نه بیت بلا نه هیتہ کرپین به ل فیره پیدفیه ئیشاره تی بدھینه
حاله کی کو ئابوری جوادیه ژ قه لساتی و بی گومان ئابوری کرن
تشته که و قه لساتی تشه کی دی یه، چونکی مرؤفی بوسلمان دفیت یی
قه لس نه بیت و ج شک تیدا نینه کو پیدفیین هه ر خیزانه کی و دک
ئیک نینه و دیسان هه ر چه رخه کی ژی و دک ئیک نابن. و چهوان تشتی
ژدھر قهی مالی ل بھر چاھ دھیتھ و درگرتن دیسان تشتی دناش مالی ژی دا
وهسا و دک: ئابوری کرن د هه لکرنا گلوپاندا یان ژی بکارئینانا ئافی و
خوارن نه ئیتھ ها فیتن ئیلا بو گیانه و هر کی نه بیت. و پیدفیه ئه ف
رهوشته ل دهف که سین خیزانی دا هه بیت ئه وزی ل دویف چوونا هه ر
تشته کی ئیسرا ف تیدابیت به ل جوان و تازه، و زیده باری ۋان هه می
تشستان دفیت کرپینا تشتی مه زن ژی ئه ف چەندە ل بھر چاھ بهیتہ
و درگرتن و دک کرپینا تروم بیلان و هه رتشتی و هسا ب بها.
و ژ شتین هه ره گرنگ ئه وو مرؤفی بوسلمان خو ب چ رەنگان نیزیکی
تشتی بی هوشكەر و مەیی و جگاره یان و قومارى نه کەت. و دیسان

سەرەدەريا نازك و جوان دگەل تشتى نازك د مالى دا كو بساناهى بشكىت وەك تشتى شويشهى و ئامان دچىته د چاچۇۋى ئابورى كرنى دا چونكى ئەف چەند دى ژىي وان تشتان درىزتر لى كەت، چونكى گەلەك فېربۇوينە وى چەندى كو ئامانىن وەسا دكەنە د دەستى زارۆكاندا و دى شكىن و دى پى كەنە كەنى هەر وەكى ج چىنەبۇوى و ئەف چەندە رەوشتەكى كرىتە ژلايى زارۆكى ژى فە و خىزانى وى ژى راستە ئەم زارۆكى سزا نادەين دەمى تشتەك دەستى دا بشكىت بەلنى دى سەرنجا وى راكىشىن دا حارەكە دى وەنەكەت و فېرى ۋى رەوشتى بېيت.

ياسايىا شەشى : د پەيوەندىيان وئادابىن سەرەدەبىي دا
ھندىكە خىزانە و قوتاخانە يە دەيىنە ھەزمارتەن وەك جەيىن سەرەكى يېن پەروردەكىنى، چونكى د خىزانى دا مەرۆڤ بەھرا پەت ژ رەوشت و ئادابىن خۆ و رەوشتىن سەرەدەرىي وەردگەرىت لەوما پېيەھەل سەر خىزانى بوسلمان ل بەر چاڭ وەربگەرىت كو رەوشت بېيت دادوھر دمالى دا و ژوئى بەرەف ژەدرەفە بچىت.

گەلەك مەرۆڤ گەلەك دخراپىن د مالى دا بەلنى پېكولەكا زىدە دكەن ژەدرەفەي وى د نموونەيى بن، و ھندەك رىوايەت ھەنە ل دور وى چەندى كو دەمەك دى ھىت زەلام دى گوھدارى ژنى بېيت و بى ئەمريا دەيىكى كەت و يى باش بېيت دگەل ھەۋالى خۆ و خراب بېيت دگەل بابى خۆ. باشى ئەوه كو دگەل يى نىزىك بەھىتە كرۇن چونكى يى باش ئەوه

بى دگەل مala خو بى باش بىت (أملك ثم أملك ثم أبوك ثم أدناك أدناك) {ئيمام بوخارى و مولى فهگىريه}، ئانکو: (دەيکا تە پاشى دەيکا تە پاشى دەيکا تە پاشى بابى تە پاشى بى وېقەتر و وېقەتر). لهوما پېدفيه دخىزانى دا گرنگى بھىتە دان ب ئادابىن پەيوەندىيان و سەرەددەريا باش. رەفتارا جوان دگەل دەيک و بابان و گوھدارى و ملکەچى بۇ وان و چاۋدىرىيەكا تايىبەت بۇ وان، و ز رەفتارا جوان دنافبەرا ژن و مىراندا نەرم و حەليمى و حىكەمت و دەنگ نزمى و هىلانا گەنگەشەكىندا بى مفا و خودانكىن زارۇكان ب رەحم و جوانى و ل دويىف رەوشتىن تازە كۆ بىكىر دين و دنيا بىت.

و يا باشه ئەم ۋان تىيىنيان توماركەين:

1- نابىيت دخىزانى دا خو ل سەر رەوشتەكى كريت يان رەفتارەكا نەرەوا بى دەنگ بکەين، بەلىن پېدفيه دەمى گونجاي بھىتە دەست نىشانكىن بۇ ۋى چەندى و ديسان چارەكىن ب شىرهت و شىوهكى جوان.

2- پېدفى چاۋدىرىيا يارىيەن زارۇكان بھىتە كىن د گەل ئىك و هەروەسا دگەل يىن هەفسويان ژى و پېدفيه بىزانن كۆ ھندەك سنۇور ھەنە نابىيت بى لى بھىتە دانان.

3-پېدفيه نيشا زارۇكان بىدەين رىزى ل زارۇكى مەزنەر بگرىت و هەروەسا رىزى ل مەزنان ژى د سەرەددەرىي دا و چاڭ گەرتىن ژەرامىيى و نزمكىن دەنگى و خودویركىن ژ ئىشاندىن يىن دەورووبەرى خو.

4- پېدفيه تىشتى كريت و يى جوان بۇ زارۇكى بھىتە ديار كىن دا ل دەف وى دىياربىن و نەبەر و ئەۋاچى چونكى زارۇك وەك بەرپەرەكى سېيە.

- 5- يا باشه ئەندامىن خېزانى هەمى كارىن خۇ بىكەن و نەمىنە ل
ھېقىيا ئېكى دى دا خزمەتا وي بىكت، و بلا ھندى دشياندا بىت
داخازىي ژ كەسى دى نەكەت ئەگەر بۇ تىشتەكى فەر نەبىت.
- 6- پىدىقىيە هەمى ئەندامىن خېزانى وەسا بەيىتە پەروردەكىن كو
ھەمى د خۆشكىن بن بۇ ئېك و دوو و ديسان بۇ مىھقانان ژى و د
ھەمى جە و دەماندا.
- 7- هەمى ئەندامىن خېزانى ب ئاخفتنا جوان و تازە د گەلەك باخفن و
دگەل ھەفسويان و هەمى خەلكى ژى.
- 8- هەمى ئەندامىن خېزانى فيرى وى چەندى بىن كو ب خزمەتا
مېقانان رابن و ب بشكورىن و كەيف پىشوازىيلى بىكەن.
- 9- بلا زارۆك نەھىئە دەف مىھقانان و ئەگەر ھاتن بلا بۇ دەمەكى كىم
بىت دا ج رەفتار ژى دەرنەكىن و مىھقان پى نەخوش بن.
- 10- هەمى ئەندامىن مالى د وەسا بن رىزى ل ئېك بىگرن و نەك
تىشتەكى وەسا بەيىتە گۇتن نەدگەل ۋان رەۋستان ھەميان بىت بلا خۇ
يارى ژى بن چونكى ياريان ژى سنوورىن خۇ ھەنە.

ياسايىاحەفتى: دەركى دانى ب ساخلهمىي و وەرزشى دا

ئايىنى ئىسلامى گەلەك گەرنگى دايە هيزي و ساخلهمىي، لەوما گەرنگى
دان ب وەرزشى و ساخلهمىي دەفيت جەھەكى تايىبەت ھەبىت د ياسايىين
مala بوسلماندا ھەرودى د فەرمۇودى دا ھاتى ((نعمتان مغبۇن فيهمما كىير
من الناس: الصحة والfrag)) {ئىمام بوخارى فەگىرایە}، ئانکو: (دوو

نيعمه تن مرؤف بهائي وان نوزانيت ب دروستي ئهۋى ساخلەمى و
فالاتيا دەمى نە) و د فەرمۇودەكا دى دا (سلافيت خودى ل سەر بن)
دېيىزىت: ((المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف وفي كل خير))
{ئيمام ئەممەد و موسىلمى فەگىرایە}، ئانکو: (بۈسلامانى بەيىز
خوشتى ترە ل دەف خودى ژ بۈسلامانى بى ھىز و خىر ياد
ھەردوواندا ھەي)، و ز دوعايىن بۈسلامانى ((اللهم اعوذ بك من الهم والحزن،
وأعوذ بك من العجز والكسل و....)) {ئيمام بوخارى وموسىلمى فەگىرایە،
ئانکو: ياخودى ئەز خۆ بته د پارىزم ژ توربۇونى و عاجزىي و ديسان
خۆ بته د پارىزم ژ بى دەستەلاتى و تەمبەلىي)، و ز دوعاييان ((اللهم
عافنى في سعي، اللهم عافنى في بصرى، اللهم عافنى في بدنى، لا الله الا انت)) {ئيمام
ترمزى فەگىرایە، فەرمۇودەكا باش و دروستە}، ئانکو: (ياخودى: من
ساخلەم بکە دگۇھلىپۇونا من دا و دىتىنا من دا و دلەشى من دا، ج
خودايىن دى نىين ژېلى تە). و د فەرمۇودەكا دىدا (سلافيت خودى ل
سەر بن) دېيىزىت: ((إن جسمك عليك حقا)) {ل سەر د رىيکەفتىينە،
ئانکو: (لەشى تەزى مافى ل سەر تە ھەي)، و ژېھر ۋى چەندى دېيىت
ساخلەمى ل بەر چاڭ بەيىتە وەرگرتەن ئەۋىزى ب بەرچاڭ وەرگرتا
دەرمانان و خوارنى و پاققىزىي و ھەۋاي و خۇدانا بەر تاڭى. و خۇ
پاراستن ژ نەخوشيان تا د ئەنجامدا تۈوش نەبىنى. لەوما ياكىنگە ل
سەر كابانىيا مالى چاڭدىرييا مالى بکەت ژ لايى تەراتىي و كىفكويياتىي و
بىيەنلىي و بەربا و تاڭى بکەت و ديسان دانا دەرمانى د دەمى وى دا بىت
دەمى ئىككى نەخوش بىت دخىزانى دا، و چاڭدىرييا خوارنى بکەت
دەمى بەرھەف دكەت كو ياساخلەم بىت و نەيا زەرەمەند بىت، و هەر

کەسەکى دخىزانى دا وەرزشا خۇ يَا تايىبەت ھەبىت و ج روڭ نەچن بېي
كۆ وي جۆرەكى وئى نەكربىت وەك رېقەچۈونى يان غاردانى يان ھەر
چەوابىت ھەما دجھ دا يان ھەر لقىنەكا دى ياوەرزشى. يَا گرنگ ئەوه
كۆ ھەر ئىكى دەرفەتكا تايىبەت ھەبىت وەزشى تىدا بکەت و ئەگەر
دېھر ۋى ۋەرزشى را ھندەك زىرى بکەت ژى ھېز باشتە.

ياسايا ھەشتى: د پاراستنا خىزانى و ئەندامىن وى ژ

داكەفتنا وان د دەھمەن پىسى و حەرامى و خرابىي دا
خودايى مەزن دېيىزىت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوَا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيْكُمْ نَارًا)
{التحريم: 6، ئانکو: (گەلى خودان باوەران خۇ و مالىيەت خۇ ز
ئاگىرەكى ب پارىزىن)، و ھەرد يسان دېيىزىت: ((وَأَمْرٌ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ))
{طه: 132، ئانکو: و ئەمرى مالا خۇ [مَلَّهَتِيْ خۇ] ب نېيىزى بکە)،
و د ئايەتكا ديدا دېيىزىت: ((وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالرُّكَّافَ)) {مرىم:
55}، ئانکو: (وى ئەمرى مالا خۇ ب نېيىزىكىن و زەكتانى دىك).

مروفى بوسلمان گەلهكى ھشىارە كۆ وان ئەركان بجه بىنىت يىن ل
سەر وي ول سەر خىزانى وي ژى و ھەروەسا خۇ و خىزاناخۇ ژى بىدەتە
پاش ژ تىشتى نەھى ژى ھاتىھ كەرن. و مە بەحسى رىكخىستنا د
پەرسىنى و زانىنى دا كەر وەك ئىك ژ ياسايىن خىزانان بوسلمان، بەللى ل
قىرە دى بەحسى وان تىستان كەين يىن كۆ پېدىقى خىزانان بوسلمان خۇ
ژى بىدەتە پاش و ھەردىسان دى بەحس ل تىشتى مەندوب و واجب و
فەرز كەين و ئەم توشتى مروفى دئىيغىنە د گوننەھان دا، چونكى

بوسلمان وەسا سەحدىكەنىڭ كۆ خىزان و تشتى دناف خىزانى دا عەورەتە پېيىدەفيه بەھىتە پاراستن ژچاۋىن بىيانىان، لەوما پېيىدەفيه دەشىار بن كۆ يى ژدەرفەي مالى دناف دا نەبىت و ب تايىبەت د دەمى دەركەفتى و چوونە ژۇور يان دەمى رائىخستنا جلكان ژلايى ژنكا و هەر د فى بابەتى دا دەقىت كابانى بىانىت كۆ هندەك جلکى ھەن نابىت وەسا بەھىتە رائىخستن كۆ خەلکى بىانى بىبىنیت، يان هندەك جلکىن ژنان د جەن مىھقانا دابن ئەڭ چەندە يا كرىتە هەر دەچىتە ژىير بابەتى بى سەروبەريي دا.

و رەفتارىن نەشاز يان گۆتنىن نەشاز نەز ھەزى خىزاندا بوسلمانى ج دەگەل ئىك دا يان ژى دەگەل غەيرى خۇ، وەھەر ژ تشتى گرنگ ئەوه دىاركىدا عەورەتى بۇ زاروڭىچى دەمى گەھورىنا جلكاندا يان د دەمى نەستىن دا ئەڭ چىنگىز دەگەل رەوشتىن بوسلمانى چونكى پېيىدەفيه هەر ژ زاروڭىنى ئەو زاروڭ فېرېتى ستابارەيى. و هەر ل دۆر ستارەيى پېيىدەفيه كەچ بەھىنە فېرەكىن خۇ دىارنەكەن ل دەف زەلامان، و ژ تشتى گرنگ بۇ خىزاندا بوسلمان ئەوه ھەلبۈزاتنا تشتى باش ژ كەنالىن تەلەفزىيونى و بەرnamىن راديوسى و كاسىت و شەرىتىن مسجىل و ۋەديويا چونكى نوكە مال نىنە كۆ زۆربەي ۋەن ئامىرىدەن تىدا نەبن لەوما تشتى باش بەھىتە ھەلبۈزارتىن و تشتى خراب بەھىتە لادان. و پېيىدەفيه ل سەر خىزاندا بوسلمان ۋەشارتنا نەينيان ج يىن وان يان يىن زاروڭىن وان. چونكى ئاشكەراكىدا نەينيان زەرەرىن مەزن ژى چىدېن، لەوما دەقىت خىزان بەحس ل نەينيان نەكەن بەس بۇ تشتى د بەرژەوندى دا و پېيىدەفيه. چەوان مەگۆت زەرەرا ماددى ژ ۋەن چەندى

روی د ددت دیسان زهرهرا شهرعی ژی ههیه بو نموونه: نابیت ژن و
میر به حسی نفینا خو بکهن.

و ههر ژ پیدفیان گرتنا دهگههان و هشیاری ل دزیکهران، و هه
تشتهکی زهره تیدا هه بیت دفیت بهیته ته مراندن ب شهقی دا ج
رویدان چینه بن ودک کارهبي و ئاگری د دهمی نفستنی دا، و هه دیسان
نابیت زاروک یاریان بکهن ل وان جهین ب مهترسی کو بکهفن. و ئهو
ئامیره و تشتی ب زهره نابیت بکنه د دهستی زاروکی دا کو خو پی
بریندار بکهت، لهوما دفیت مال بهیته پاراستن ژ هه تشهکی
بهرؤفازی شهريعه تی یان ئیمناهیا مال، و هه ژ تشتی پیدفی
ئاگههداری ژهوده مرؤف بزانیت کو دوو جورین ژنکا هنه ئیک ییبن
ته حريمما بهردهوام و ییبن دی ییبن بهرودخت، هندھیکه جوري ئیکی يه
چونینه چونکی نیزیکین مرؤفی نه ودک دھیک و خويشکان و هتد ...،
بهلی جوري دووی نابیت ب هیج رنگه کی دهست ل یدانان وان یان ب
تنی دگھل وان یان چوونا دهستی وان چونکی پیدفیه حوكمی شهرعی
بهیته زانین، چونکی هندھک کەس فی چەندى نوزانن، بو نموونه نابیت
زلام بچیته دهستی ژن برا خو یان ب تنی دگھل بیت ل جھەکی.

یاسایا نەھی: د پەيوەندىيەن مرؤفانىي دا و باشى دگھل هەفسوان و رىزگرتنا مېھقانى

خیزانان بوسلمان مەردینى ژ سیمايىن وئى يه بهلی دفیت ئەف مەردینىي
يا ب مەرج بیت و نه ل سەرحسابا هندھک تشتین دی بیت ودک قیتى
مالی یان زەحەمەتدانان خەلکى مالی لهوما ئەف چەندە نابیت ئەگەر ب

دل وان نهبيت. ژ ئادابىن مىيەقاندارىي دەستقەكرنه بەلى ب شىوهكى وەسا كو كارتىكىنى ل وان بکەت و نەيى دەستگرتى بيت چونكى ئەگەر يى دەستگرتى بولۇ ئەفە دەسپىكا قەلساتىي يە، رىزگرتنا مىيەقانى بىي مەزاختنەكا زېدە د تشتى و زەممەتى ژى ژ روھشىن بوسلمانى يە، چونكى مرۆڤى بوسلمان خۇ و مالا خۇ بەرهەڭ دكەت بولۇ پىشوازىكىرنا مىيەقانى، و ل ۋىرە پىدىفيه مىيەقان وان سىنوران بىزانىت ئەفىن خىزان دشىت مىيەقانداريا وى پى بکەت، لەوما دەمى مىيەقانى تشتەك دىت خىزانى ئازاربىدەت بلا ب حەكيمانە رەفتارى بکەت د فى بارى دا و ل دەمى مىيەقان دچىتە مالى و دېينىت جەن بەرھەڭ دشىت بخۇ جەنەكى بەلېزىرىت، و بى گومان نىقىستن ل دەف ز گوردان و خوارن ل دەف خىزانداران باشترە بولۇ مىيەقانى و مىيەقاندارى. و چەوان خىزانما بوسلمان ب مىيەقاندارىي رادبىت ئەو ژى سەرەدانان دكەت و رادبىت ب ئەكى مرۆڤانىي دگەل كەس و كاران. و سەبارەت ھەفسوئىن خىزانى دگەل دخوشن و حەزى دكەن چونكى خىزانما بوسلمان ئەرك و كاران دزانن. و ژقان ئەركىن خىزانما بوسلمان ئەنجام ددەت بەرامبەر ھەفسويان ئەوه پىشكدارى دەھەلەكتىن واندا بکەت ج ئەف ھەلەكتە كەيف بن يان ژى نەخوشى بن، و هەردىسان د ھشىيارى زارۆكىن خۇ بن دگەل يېن خۇ بن و ئەگەر جارەكى ب شەر چۈون بلا پاشتا زارۆكىن خۇ گەلەك نەگرن. و ھەر ژ تشتى پىدىفى دەنگىن بلند و نەخوش نەگىننە ھەفسوئى خۇ، ھندى بشىن دەنگىن وان نەچنى ج دەنگىن زارۆكەن بن يان كارىن وان دمالى دا. و ھەر ژ تشتى پىدىفى وان تشتىن ھەۋىش دگەل ھەفسويان بەھرا خۇ ئەنجام بدهن ژى، ج پاقزىكىرنا بەر دەرى بيت يان ھەر تشتى دى بيت.

ياسايا دههى: د ئادابىن هاتنه ژوور و دەركەفتى دا

ز تشتى دەسپېكى كۆ بوسلمان بىزانيت د دەمى دەركەفتىن و هاتنه ژوورا وى ئەوه دوعاکرن و ھافىتنا پېيەكى بەرا يى دى و سلاڭ كرن ل سەر ئەندامىن خىزانى. چونكى ژسوننەتى يە دەسپېكىن ب پى راستى د دەمى هاتنه ژوور و دەست پېكىن ب پى چەپى د دەمى دەركەفتى دا. و ھەر ژسوننەتى يە سلاڭكىن ل سەر خىزانى د دەركەفتىن و چۈونە ژوورى دا. و ژسوننەتى يە دەمى مەرۋە دەردكەفيت فى دوعايى بکەت: ((بسم الله توكلت على الله لا حول ولا قوة الا بالله، اللهم انى اعوذ بك من ان اضل او اضل او ازلى او ازل او اظلم او اظلم او اجهل او يجهل علي)) {ئەبو داود و ترمى فەگىرایە}، و ھەر ژسوننەتى يە دەمى مەرۋە ب ژوور دەركەفيت فى دوعايى بکەت: ((اللهم أى اسالك خير الموج و خير المخرج باسم الله و جلنا وباسم الله خرجنا وعلى الله ربنا توكلنا ثم ليس معلى اهله)) {ئەبو داود فەگىرایە}.

و بەرى مەرۋە ژ مالى دەردكەفيت دەقىت ئىنيهتا خۇ بىينيت وجهى دەجىتى و دىسان حسابى دىگەل خۇ بکەت، و سەحكەتە سەروبەرە خۇ و ژنك ژى سەحكەتە سەروبەرە زەلامى خۇ، و ژنك ژى ھشىيارى خۇ بىت ژېھىنин خوش و جلکى ب ستارە بکەتى د دەمى دەركەفتى دا، چونكى ھندەك دەنگى پىلاڭى دئىن يان ژى دەنگى زېران د دەستى دا و ئەفە نە ژ روشتانە. چونكى ژنا دجالىيەتى دا دا پىن خۇ ل عەردى دەن بەس دا دەنگى حجولىن وان بىت لهوما خودايى مەزن نەھيا ژنا بوسلمان كر ژفى چەندى: ((وَلَا يَصْرِفُنَّ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيَعْلَمَ مَا يُخْفِيَنَّ مِنْ زِيَّتِهِنَّ)) {النور: 31}، ئانكۇ: (بلا پىن خۇ ل عەردى نەدەن، دا چەكى خۇ يى فەشارتى [حنجولىيەت پى يان] ئاشكەرا بکەن).

دوماهیاک

د ڦی په رتوروکی دا دهه یاسا ز یاسایین خیزانا
بوسلمان هاتینه کومکرن ههر چهنده مرؤُقی بوسلمان
هه میان دزانیت بهلی بیرهاتنا باشه بو مرؤُقی
بوسلمان دا ئهم ههم پیکفه بيرا خو لی بینین و
دگهل خیزانین خو ڙی. و دیت خوانده قان تی بینیته
دهر دارشتنا وی يا بساناهی و سُقَك و کورته ئه و ڙی
دا پتر بگونجیت دگهل نافه روکا وی و بیته
بیرهاتنه ک. چونکی مه بيرا زاروک و مه زنین خیزانا
خو پس دئینا ب شیوه کی بیسی ری و رسما و ب
ساناهی لهوما من کومکرن دا پتر مفا ڙی بھیته دیتن
ھیقی خوازم ڙیه زداني مه زن مفا ڙی بھیته و هر گرت
و بخو ڦه بول بکهت.

نافه روک

پیشگی.....	3
یاسایا ئىكى: د پاقزىي و تەھارەتى دا.....	5
یاسایا دووى: د رىكخستن و سەروبەرىي دا.....	9
یاسایا سىي: د فەشارتنانەھىنيا و نزمىكىنا دەنگى و تىكىنەدانانە رەھەتىيەدا.....	12
یاسایا چارى: د رىكخستن پەرسىن و زانىنى دا.....	16
یاسایا پېنجى: د ئابورى كرنى د خوارنى و فەخوارنى و كرنە بەرا جلكان و ژيارى دا.....	18
یاسایا شەشى: د پەيوەندىيان و ئادابىن سەرددەيى دا.....	22
یاسایا حەفتى: د گرنگى دانى ب ساخلىەمەيى و وەرزشى دا.....	24
یاسایا ھەشتى: د پاراستنا خىزانى و ئەندامىن وى ژ داكەفتتنا وان د دەھمەن پىسى و حەرامى و خرابىي دا.....	26
یاسایا نەھى: د پەيوەندىيەن مەۋقانىي دا و باشى دگەل ھەفسويان و رىزگرتنا مىھشانى.....	28
یاسایا دەھى: د ئادابىن ھاتنه ژۈور و دەركەفتى دا.....	30
دوماھىك.....	31